

KARTA KURSU

(do zastosowania w roku akademickim 2015/16)

Nazwa	Teorie w badaniach socjologicznych		
Nazwa w j. ang.	Theories in social research		
Kod		Punktacja ECTS*	4
Koordinator	Dr hab. Tadeusz Sozański (koordynator, wykłady, ćwiczenia)	Zespół dydaktyczny	

Opis kursu (cele kształcenia)

Kurs ma na celu zapoznanie studentów z wybranymi teoriami i orientacjami problemowymi funkcjonującymi w socjologii współczesnej, służącymi jako podstawa teoretyczna w socjologicznych badaniach empirycznych. Szerzej przedstawiona zostanie tylko jedna orientacja, zwana „teorią racjonalnego wyboru”, zakładająca model aktora jako podmiotu dążącego do maksymalizacji własnej korzyści. Wybór tej orientacji wiąże się z zainteresowaniami i preferencjami wykładowcy, którego specjalnością są zastosowania teorii gier i decyzji w naukach społecznych.

Warunki wstępne

Wiedza	Wiedza socjologiczna w zakresie studiów I stopnia
Umiejętności	Umiejętność samodzielnego studiowania literatury naukowej
Kursy	Historia socjologii, Współczesne teorie socjologiczne (kursy na studiach I stopnia)

Efekty kształcenia

	Efekt kształcenia dla kursu	Odniesienie do efektów kierunkowych
Wiedza	W01. Znajomość różnych sposobów rozumienia teorii w naukach empirycznych i w socjologii.	K_W01, K_W06
	W02. Znajomość pojęć wskazanych w bardziej szczegółowych opisach treści programowych podanych przy blokach tematycznych 2-7 w programie wykładów; przykłady: gra w postaci ekstensywnej, dylemat więźnia	K_W01, K_W06, K_W04

	Efekt kształcenia dla kursu	Odniesienie do efektów kierunkowych
Umiejętności	U01. Umiejętność interpretacji zjawisk społecznych z użyciem kategorii wypracowanych na gruncie różnych ogólnych i szczegółowych teorii socjologicznych	K_U01, K_U02
	U02. Umiejętność studiowania specjalistycznych tekstów naukowych z dziedzin uwzględnionych w programie kursu	K_U06, K_U09, K_U10

	Efekt kształcenia dla kursu	Odniesienie do efektów kierunkowych
Kompetencje społeczne	K01: Świadomość znaczenia teorii dla rozumienia zjawisk społecznych	K_K02

Organizacja										
Forma zajęć	Wykład (W)	Ćwiczenia w grupach								
		A		K		L		S		P
Liczba godzin	30	30								

Opis metod prowadzenia zajęć

Wykład tradycyjny przy tablicy. Na ćwiczeniach omawianie tekstów zadanych do przeczytania w domu.

Formy sprawdzania efektów kształcenia

	E – learning	Gry dydaktyczne	Ćwiczenia w szkole	Zajęcia terenowe	Praca laboratoryjna	Projekt indywidualny	Projekt grupowy	Udział w dyskusji	Referat	Praca pisemna (kolokwium)	Egzamin ustny	Egzamin pisemny	Inne
W01								X		X			
W02								X		X			
W03								X		X			
U01								X		X			
U02								X		X			
K01								X		X			
...													

Kryteria oceny	Zaliczenie wykładu na podstawie obecności (wymagana obecność na co najmniej 7 wykładach). Zaliczenie ćwiczeń w oparciu o aktywność na zajęciach (udział w dyskusjach), znajomość zadanych tekstów zostanie sprawdzona na kolokwium.
----------------	---

Uwagi	
-------	--

Treści merytoryczne (wykaz tematów)

Wykłady

Bloki tematyczne:

1. Pojęcie teorii w naukach formalnych i empirycznych. Pojęcie teorii i sposoby teoretyzowania w naukach społecznych i w socjologii. .

Logiczne rozumienie teorii, reguły wnioskowania i pojęcie dowodu, operacja konsekwencji. Teoria empiryczna w sensie Ryszarda Wójcickiego. Definiowanie teorii przez funkcje, różne koncepcje wyjaśniania w nauce. Pojęcie paradygmatu w sensie Kuhna i orientacji problemowej w sensie Stefana Nowaka. *Grand theory a middle range theories* wg Mertona. Rola teorii w badaniach – klasyczne przykłady. Trzy generacje teorii socjologicznych w sensie Jacka Szmatki.

2. Ogólna charakterystyka teorii racjonalnego wyboru (działania) jako szczególnej orientacji problemowej.

Pojęcie racjonalnego działania/aktora u klasyków socjologii, typologia działań Maxa Webera. Racjonalność w ekonomii, ekonomiczne podejście Gary'ego Beckera, import ekonomicznych paradygmatów do socjologii. James Coleman – klasyk teorii racjonalnego wyboru. Model racjonalnego aktora: sprawstwo, wybór, wiedza o sytuacji i możliwych wynikach działania, wartościowanie wyników, zasada racjonalności i jej status metodologiczny.

3. Relacja preferencji i użyteczność. Konflikt preferencji.

Typy relacji binarnych, relacje: preferencji, preferencji ścisłej i indyferencji, obiektywna i subiektywna interpretacja wartościowania alternatyw (działań i skutków), przyczyny możliwej nieprzechodniości relacji opisującej wartościowanie. Porównywanie relacji preferencji aktorów A i B, łączna relacja preferencji dwójki, konflikt preferencji jako niespójność łącznej relacji. Formalizacja pojęcia konfliktu w socjologii: konflikt przekonań, preferencji, interesów, działań. Typy stosunku między dwiema relacjami preferencji na trójelementowym zbiorze alternatyw, zastosowania tej typologii do opisu elementarnych sytuacji społecznych. Problem agregacji preferencji, wprowadzenie do teorii wyboru społecznego, paradoksy Condorceta i Arrowa. Reprezentacja liczbowa relacji preferencji oparta na pomiarze porządkowym lub interwałowym

4. Typologia sytuacji decyzyjnych.

Kryteria podziału sytuacji decyzyjnych, aktor i grupa jako podmioty działania. Łączne działanie wielu aktorów – pojęcie gry. Podejmowanie decyzji przez podmiot zbiorowy przez głosowanie podporządkowane pewnym regułom, wstęp do teorii gier głosowania. Jednoetapowe i wieloetapowe sytuacje decyzyjne (drzewa decyzyjne). Indywidualne podejmowanie decyzji: warunki pewności, ryzyka i niepewności. Wybór optymalnego działania w warunkach pewności, przykłady.

5. Indywidualne podejmowanie decyzji w warunkach ryzyka i niepewności.

Definicja warunków ryzyka, zapis macierzowy, stany świata i ich prawdopodobieństwa niezależne lub zależne od działania decydenta. Zasada maksymalizacji oczekiwanej użyteczności (MEU) lub minimalizacji oczekiwanej straty. Zastosowania: zakład Pascala, określanie wysokości kary za niektóre przestępstwa. Ograniczenia stosowalności zasady MEU, anomalie, teoria perspektywy Kahnemana i Tversky'ego. Wielość zasad racjonalnego wyboru działania warunkach niepewności, zasady: dominacji, maksimumu, Laplace'a. Problem „racjonalnego” wyboru zasady racjonalnego działania, czyli problem metaracjonalności.

6. Wprowadzenie do teorii gier. Typologia gier. Gry dwu- i wieloosobowe w postaci ekstensywnej.

Opis formalny łącznego działania wielu aktorów, gry jednorazowe i powtarzane. Składniki modelu gry w postaci ekstensywnej: aktorzy, działania, wyniki, pozycje strategiczne i końcowe,

relacje preferencji na zbiorze wyników; drzewo gry, los jako dodatkowy aktor indyferentny w ocenie wyników gry. Gry o pełnej i niepełnej informacji, szachy jako przykład gry o drzewie wielkich rozmiarów, minigra zaufania jako przykład przeciwstawny. Pojęcie strategii, rekonstrukcja zbiorów strategii uczestników gry. Indukcja wsteczna jako metoda przewidywania wyniku gry, paradoksalne konsekwencje zastosowania tej metody na przykładzie minigry zaufania.

7. Gry dwuosobowe w postaci normalnej.

Konstrukcja gry w postaci normalnej z gry w postaci ekstensywnej, niezależne definiowanie gier w postaci normalnej, zapis w postaci dwumacierzowej. Zasady racjonalnego działania w tego rodzaju grach. Pojęcie pary strategii w równowadze w sensie Nasha. Randomizacja zbioru strategii, strategie czyste i mieszane, wartości oczekiwane jako wypłaty, twierdzenie Nasha o istnieniu pary strategii w równowadze w grze zrandomizowanej. Historia teorii gier: wkład von Neumanna i Nasha. Typologia gier, gry ściśle antagoniczne, w tym o sumie zerowej, gry o motywach mieszanych. Przegląd najprostszych gier typu 2 x 2, dylemat więźnia, poker drogowy, konflikt małżeński. Interpretacje dylematu więźnia, problem kooperacji, znaczenie możliwości komunikowania się graczy, wprowadzenie do gier negocjacyjnych.

Wykaz literatury podstawowej

Literatura

G. S. Becker, *Ekonomiczna teoria zachowań ludzkich*, Warszawa 1990, r. I (Ekonomiczne podejście do zachowań ludzkich, s. 19-42), r. IV (Zbrodnia i kara. Podejście ekonomiczne, s. 80-137) • G. Lissowski, *Teoria racjonalnego wyboru*, w: *Encyklopedia Socjologii*, t. 4, Warszawa 2002, s. 194-198 • R.K. Merton, *Teorie socjologiczne średniego zasięgu*, w: R.K. Merton, *Teoria społeczna i struktura społeczna*, Warszawa 2002, s. 61-92 • T. Sozański, *Analiza strukturalna konfliktów interesów w elementarnych systemach społecznych*, „Studia Socjologiczne” 1994, s. 123-171 • T. Sozański, *Socjologia teoretyczna jako nauka normalna*, „Studia Socjologiczne” 1998, 4(151), s. 5-38 • K. Szaniawski, *Kryteria podejmowania decyzji*, w: J. Koziński (red.), *Problemy psychologii matematycznej*, Warszawa 1971, s. 303-324 • J. Szmatka, T. Sozański, *O czterech mitach i trzech generacjach teorii socjologicznych*, w: T. Sozański, J. Szmatka, M. Kempny (red.), *Struktura, wymiana, władza. Studia z socjologii teoretycznej*, Warszawa 1993, s. 9-28 • T. Tyszka, *Konflikty i strategie. Niektóre zastosowania teorii gier*, Warszawa 1978, rozdziały 1-6, s. 9-89; J. Woleński, *Teoria*, w: *Encyklopedia Socjologii*, t. 4, Warszawa 2002, s.177-185.

Wykaz literatury uzupełniającej

L. Jasińska-Kania, M. Nijakowski, J. Szacki, M. Ziółkowski (red.), *Współczesne teorie socjologiczne*, Warszawa 2006 (dodatkowe fragmenty wybrane),

Bilans godzinowy zgodny z CNPS (Całkowity Nakład Pracy Studenta)

Ilość godzin w kontakcie z prowadzącymi	Wykład	30
	Ćwiczenia	30

Ilość godzin pracy studenta bez kontaktu z prowadzącymi	Lektura w ramach przygotowania do zajęć	40
	Przygotowanie do kolokwium	20
Ogółem bilans czasu pracy		120
Ilość punktów ECTS w zależności od przyjętego przelicznika		4

Opracowanie karty (w oparciu o program zrealizowany w roku akademickim 2014/15): dr hab. Tadeusz Sozański

15/10/15